

✕

Miran Jarc: Izgon iz raja.

✕

kaznovani z osamelostjo, ledenimi puščavami prognanstva, kjer se nam dih naših besed oprijemlje lic kakor ivje in trpnejo roke, ozeble in dela nezmožne.

Toda en sam človek je od pola k polu z isto kozmično usodo in z isto tajinstvenostjo, ena mistična enota v milijonih, ki so bili, so in bodo. V njegovem večnem vrenju, v bojih, molčanjih in blaznostih narodov, v heroizmu modrijanov in učenjakov, v jasnovidnosti umetnikov, v ozdravljajoči volji svetnikov, v bolestitih in sreči ljubečih se, v duševnem razvoju žene, v vzkrilikih ekstaze in smrti, v silah, ki dremljejo v nas nevzdramljene, vplivajo od bitja na bitje v daljavo in izpreminjajo v vsepričujočo luč pogleda posvečenih: v vsem deluje nevidni osvoboditelj, človek kraljestva Duha, edini v milijonih, mojster sil in src, v katerem mora doseči vse zemsko življenje svoje odrešenje.

Tisti, ki so se bali žara svobode, plapolajočega zmirom močnejše v atmosferah duha, ter videli v izpremembah, ki se pripravljajo na zemlji, nevarnost za razvoj človeka, niso razumeli omotične tajnosti ljubavi, ki jo nosi v sebi naš rod kakor skrit zaklad in ki tako razžarja nade ljubečih se, da presegajo vse, kar smo doslej slišali iz razgovora zemlje z zvezdami.

Miran Jarc:

Izgon iz raja.

Enodejanka.

O s e b e: Valerij,
Klavdija,
mati.

- Mesečna noč. V sobi gorskega gradiča. Pri odprtem oknu stoji Valerij. Na mizi z zelenim senčnikom zastrita ugasla svetiljka in cvetlice. Poleg klavirja, na katerem stoji vaza z daturami, sedi v naslanjaču Klavdija in si zamišljeno podpira glavo. Zdaj pa zdaj krikne pav na slemenu sosednje strehe, ki jo skoro popolnoma zakrivajo vrhovi lip. Iz dalje bije v zvoniku vaške cerkve, enajsta ura.

Valerij: Enajsta ura bije.

Bronasti udarci padajo kakor pesti na mesečinsko tkanino želja,

pavovi kriki pa se režejo vanjo kakor meči hudobnih pogledov.

O!

Klavdija: Tudi včeraj in predvčeraj in sleherno noč
je bila ura in je klical pav;
tedaj pa si rekel,

da so udarci kladi v zvoniku zlati pečati na tajno pismo
tvoje sreče,

v krikih mavrično repatega ptiča pa so se zrcalili burni
loki tvojega hotenja v sinje daljave.

Valerij: Med včeraj, predvčeraj in prejšnjimi nočmi pa med
nocojšnjo

je današnje jutro

v znamenju brzojavnega lista,

ki je pozvalo tvojo mater v mesto v bolnišnico

k smrtnobolnemu možu tvoje sestre,

morda k že mrtvemu možu!

O,

ali veš, kaj je smrt?

Ne smrt združevalka,

ki je po preminutvi tvojega očeta — mojega strica —

zapovedala temu tihemu kraju še opojneje

cvesti, zeleneti in sanjati, da sta z materjo za

vedno skleniti ostati v tem odljudenem jezerskem

zavetišču pobožnosti —

ampak smrt razdruževalka,

ki razdvaja telesa in duše,

ki ima tisoč obrazov in imen:

pred otroka stopi kot strog učitelj,

pred mladeniča kot služben predstojnik,

pred mater kot bolno dete,

pred moža kot krvoločen poveljnik,

pred starca kot zrcalna slika njegovih sivih las...

za vsakogar takrat, ko ga ob udarcih ure zmrazi — —

Kako se povrne mati?

Klavdija: Ah!

Morda se povrne z mojo sestro, črno oblečeno gospo

s tremi sirotami, ki jim bodo pogrebni zvonovi

priklicali v spomin le velikonočne piruhe in potice,

kakršnih ne bodo več imeli.

Črna gospa, za katero je moral doslej njen mož v banki

pretvarjati svoje živčevje v zlate verižice in

dijamantne uhane, v baržunasta oblačila in

svilena pregrinjala — črna gospa bo zdaj

s svojimi zapovedujočimi očmi zaslužnjila

mojo mater in mene.

Še preden bo odložila znake žalovanja,

bo že žarela kot kraljica med vdanimi ji gosti iz mesta,

ki bodo te tihe sobe in te skrite vrtove
napolnili s sikanjem kačjega smeha
in z žvenkom denarja!

Valerij: Te tihe sobe

in ti skriti vrtovi! — —

Moj duh jih je obiskaval,

ko se mi je telo krčevito upogibalo pod tulečimi meteori
topov,

ko je v odmorih kot trhlo deblo drevenelo v zakopu,

in so se me moji tovariši,

sinovi večnega romanja po brezkončnih ilovnatih strugah,
zasmehljivo ogibali

in kadar so jim pri vinu in kartah

postale ustnice že okorne od težkih, žoltih besed,

so pokazali name s trudnimi rokami:

glejte, norega svetnika z lilijo!

Moje uho je te psovke požiralo brez odmeva

kot noč tuljenje psov —

podobe vaših gozdov, poljan, vodâ, solnca, zarij in mesečine

pa so pozibavale moje duhovne oči v čarodejno vse-
pozabljenje.

Vsepovsod

so šumeli tvoji koraki,

je svistelo tvoje krilo,

so se smehljale tvoje oči!

Klavdija: Tri dolga, gluha leta

so bila moja ušesa tvoje govorice žejna kot prazni vrči,

ki sem jim zlato vodo izpila v večerih in nočeh osamelosti.

In v prazne vrče

sem nalivala zrak spominov, ki so veli

iz sleherne bilke, vejice, lista in cveta,

iz jutranje in večerne zarje,

iz solnčne in lunine luči.

Kadar sem prilivala rožam,

sem se vsa srečna zdrznila

v slastni samoprevari,

da si kakor včasih pristopil ti

in mi ure in ure tolmačil žitje

cvetlic in dreves,

mravelj in čebelic

in si mi odstiral zagrinjalo pred odrom življenja

neznanih in znanih, izgubljenih in rešenih,

razvpitih in slavnih,
in si ves zavzet sanjal o bodočnosti,
ko boš z vijolino raz oder
v sladki grozi pretresal srca godbe žejnih
in jim brez besed pravljil o začaranih svetovih,
ki jih njihove od dela zaslužnjene roke še slutijo ne.
Ob prvih zvokih večernega zvonjenja
pa sva utihnila in z rokami vred združila misli
v preprosto molitev.

Valerij: O!

Deklica, mnogo veš! Še zdaj veš vse to?!

Ah,

tudi jaz sem vedel nekoč.

Toda,

divji možje so me iztrgali z doma in me učili sovraštva.

Medtem mi je umrl oče, tvoj stric, edini veznik

moje otroške dobe z mladeniško.

Osemletnega

me je pripeljal k vam po smrti moje matere,

da me je teta tolažila

in sem se s teboj in s sosednjimi otroci igral na vrtu.

Od tedaj sem preživel tu vsako poletje

in zdelo se mi je, da je takrat čas miroval;

kakor jezerska gladina je bil ves solnčen, pokojen, večno
isti.

In mislil sem, da bo miroval vedno. — — —

Ko pa sem od bolezi ves sključen in bled,

od doživljajev ves truden in molčeč

priromal iz zakopov kot neprostovoljni, izgubljeni sin
v domovino,

ste se me usmili in me sprejeli v vašo hišo.

Štiri mesece sem že tu... jaz puščavnik, puščavnik!

Ha! — —

Klavdija: Naši ljudje so te začudeno opazovali,

ko si pohajal po okolici

in trgal redke rastline,

ko si se ustavljal pri otrocih, bolnikih in starčkih

in se z njimi pogovarjal o modrih rečeh

in jim čital Sveto Pismo.

Valerij: Štiri mesece sem že tu in nič ne delam!

Klavdija: Ali niso tvoja pota k dobrim ljudem in v gore
najlepše delo?

Kako te zavidam!

Jaz pa moram pomagati materi pri delu,
v kuhinji in pri gospodinjstvu.

Valerij: Glej, tvoje delo je resnično — Bog ti ga je določil,
ne smeš me zavidati!

A jaz:

nabiram rastline in se pogovarjam z otroci, bolniki
in starčki in jim čitam Sveto Pismo, kot da sem že
sivolas starec,
ki je že videl prvi smehlaj svoje bodoče žene,
in objel svojo nevesto v divnem pričakovanju
in zavrnil ob rojstvu svojega prvega otroka;
ki mu je bilo delo za svojo družinico najslajši balzam,
in se mu je v škrtajoči boli vilo srce, ko je stopal za krsto
svoje žene

in vztrepetal kot nemočno dete, ko mu je tujina ugrabila
sina;

ki se mu je utrnila pekoča solza, ko je moral
od zavistnih tovarišev doživeti zaničevanje in posmeh,
in je zapuščen in v bedi spoznaval nestalnost in laž ljudi,
ter je na večer svojega življenja prižgal luč
svojemu edinemu Bogu,

ki ga je šele zdaj našel, ko ga je zapustil svet
in ga šele zdaj častil, ker je živel le zanj in v njem.

A jaz?!

Moji lasje so črni kakor nočni viharji,
ki lomijo hraste,
kakor misli, ki z razdivjanostjo morskih valov
grizejo skale še nemega, nezbujenega življenja.

Moje oči se iskrijo kakor meči,
ki trepetajo v pričakovanju, da začno sekati
v pragozde temne bodočnosti, v katero si moram priboriti
pot.

Roke se mi napenjajo kakor strune,
ki jih navija godec, da bo z njihovim zvenenjem zavzel
svet,

kajti:

osvojiti, osvojiti, osvojiti moram zemljo in življenje.

Glej,

noge mi včasih vztrepetavajo kakor konj, ki je
postal vsled predolgega čakanja nemiren.

O,
 kdaj pride gospodar,
 da švigne z bičem po mojem hrbtu in se spustim v dir?!
 Čakam... čakam...
 O, dovolj sem se že nasanjal in zdaj bijejo ure,
 ko bom moral te sanje uresničiti.
 Dovolj sem že počival!
 Ali sem bil sploh vreden počitka?

Klavdija: Oh,
 semkaj si prišel
 tako ubog, bolan in žalosten.
 Mnogo si videl in mnogo pretrpel.
 Kadar sem čitala o ranjenih in padlih vojaki,
 sem vedno vztrepetala ob misli nate.
 Kako si se mi smilil...
 In vendar ti je bilo dodeljeno, da si se povrnil k nam
 v pokojno zavetišče.

Valerij: Ne,
 nisem zaslužil počitka, ker nisem delal.
 Bil sem le suženj krvnikov.
 Delo
 pa je vtelešenje duha in je zato od Boga blagoslovljeno
 in rodi blagoslov.
 Jaz pa še nisem nikoli delal.
 Pred mano je še vse življenje kot deveta dežela za pragozdi,
 in vendar vzbujam videz puščavnika, ki je osemdesetleten
 starec.
 O, kako lažem, lažem!

Klavdija: Odkar si tu
 mi še nisi tako govoril.
 Bojim se teh besed,
 kajti,
 doslej si bil kakor jaz:
 skupaj sva zalivala cvetlice in jih trgala za šopke
 in sva čitala povesti o čudežnih, daljnih ljudeh
 in si tolmačila oblike oblakov in sestave zvezd,
 ali pa sva se šalila kot deca na travniku.

Valerij: Čudiš se mi?
 Ali si mi že kdaj pogledala v oči?
 Si že kdaj otipala moje roke?
 Si se že kdaj sklonila nad moje srce?

Klavdija: Zakaj? — — —

x

x

Valerij: O, vem:

nisi še videla mojih oči
in nisi še otipala mojih rok;
še nikoli se nisi sklonila nad moje srcé,
kajti,
sicer bi se ne zgrozila šele nocoj!
O,
moje oči palijo, ker v njih gori, dolgo časa le tleči
ogenj rastočega moža.
Moje roke niso bele in volneno mehke,
ampak so kakor iz jekla, da lomijo in iztrgavajo
debla, ki me ovirajo na poti.
In v vrču mojega srca ne utripa pokojen plamenček,
ampak včasih se tu notri razviharj požar,
ki upepeljuje mene in vsako stvar, ki se je dotaknem ...

A

čemu mi roke, ko se morajo v brezdelju mehčati
kot testo, ki ga nikdar ne ožari ogenj življenja. — —
Nekam moram, nekaj moram!
Ali bom večno živel tu, proseč miloščine kot berač?!

Klavdija: Kaj ti je?

Moj Bog, kdo ti daje miloščino?
Ah, ne muči sebe in mene s temi bodečimi besedami!
Sedi semkaj, ne bodi žalosten, Valerij!

Valerij: Tu stojim pred tabo

jaz, otrok naše grozne dobe.
Že davno bi moral služiti sebi kruh,
drugim pa koristiti s svojim delom.
Iz učilnice, kjer sem se pripravljaj za vstop v delavno
celico ogromnega človeškega mravljišča,
me je ugrabil klic žoltih lepakov
in moral sem vse zapustiti.
Tam pa so mi odrgali raz oči odišavljeno, svilen tančico,
skozi katero sem gledal le dišečo luč,
trohnive teme pa nisem videl.
A zdaj vidim, vidim
in sramoval bi se spet vstopiti v učilnico,
kjer sede otroci z odišavljeno svilen tančico preko oči.
Nedolžneži bi se prestrašili mojega mrtvaškega obraza,
ki bi jih vznemirjal pri lepah knjigah in v šolskih klopih.

— — —

Zbogom, bom rekel, zbogom teti in tebi, Kdavidija!

Klavdija (ga prime za roko): Valerij!

Valerij: Zbogom bom rekel.

Odromam v mesto, da poiščem kak skrit pisarniški kot,
pa če blodim po ulicah tudi mesece in mesece kot izgubljenec med švigajočimi avtomobili in kočijami in valečimi se množicami.

Klavdija: Ostani, ostani!

Pri nas si kakor moj brat in moj dom je tvoj dom!

Valerij: Brat sem ti?

Klavdija: Prijatelj in brat!

Valerij (vstane): O, Klavdija,
da si izgovorila to strašno izjavo!

Odgovorila si mi na še zamolčano vprašanje!

Klavdija: Moj Bog: nocoj te vsaka besedica...

Valerij: Ne vsaka besedica, temveč usodna izjava.

Klavdija: Ah, ti se šališ!

Toda ta šala je tako kruta.

Valerij: Brat se s sestro nikdar ne šali.

In če se šalim s teboj, torej nisem tvoj brat.

Če pa sem tvoj brat — se ne šalim.

In v resnici: ne šalim se.

Praviš, da je tvoj dom — moj dom?

Ali je tvoj dom

dovolj širok za mojega duha?!

Klavdija: Kako?

Ti, ugankar!

Valerij: Domislil sem se, da je včasih moj duh
zelo nepuščavniški in viharen, vaš kraj
pa je samotarski in pokojen.

Toda pri vas ne bo prostora tudi za moje telo!

Klavdija: Za tvoje telo?

Valerij: Si že pozabila?!

Če je umrl tvoj svak,

se bo tvoja sestra z otroci preselila k vam!

Klavdija: Ah!

Valerij: In potem bi nerad igral vlogo vsiljivca.

Ona mnogo bolj potrebuje zavetišča kot jaz,

ona — vdova — potrebuje usmiljenja!

Klavdija: Tudi ti si žejen usmiljenja, ubogi!

Valerij: Tudi jaz sem žejen usmiljenja... usmiljenja...

jaz... ubogi...?!

Ha!

Klavdija: Valerij! Valerij!

Valerij: Povej mi,
ali ljubiš svojo sestro?

Klavdija: Zakaj si vprašal?
Ali veš?

Valerij: Vem.

Klavdija: Ah,
vsa moja otroška leta, ko je živela še ona pri nas,
mi je zagrenila.
Povabila je ponosne tovarišice,
ki so se igrale kraljične,
meni pa podelila vlogo pepelke.
In kesneje,
kadar se je vrnila iz mestnih šol,
me je zasmehovala, ker sem ljubila
cvetlice in sanjala o lepih oblekah.
In ni pustila,
da bi mi mati izpolnila kako tiho željo.
Branila mi je v gledališče in na izlete,
kamor so me povabili dobri ljudje.
Kadar sem hotela čitati sama v lopi na vrtu,
je pristopila z opreznimi koraki k meni,
da sem se vsa stresla in me je oropala
bisernega nakita zlatih popoldanskih ur
moje prostosti.
O,
kako svobodno sem zadihala,
kadar se je spet vrnila v mesto nazaj!
Ljudje pa, ki so nas prišli ob nedeljah obiskat, pa so bili
z menoj dobri in se čudili moji ponižnosti.
Ob njih sem šele ozdravela!
In zdaj — — —

Valerij: — — bo ona spet vstopila v te zasanjane sobe, ne za
nekaj ur ali dni,
temveč morda za mnogo, mnogo let!
In vabila bo družbo iz okolice:
mogočne bogatine z gladkimi obrazi in z rokami,
dišečimi po naropanem denarju.
Njih smejanje in vzklikanje in trkanje s čašami
bo prepodilo ptičke iz vrta, ki si jim uredila varno
domovje.
Še veje dreves bodo ječale pod žgočo težo njihovih besed.

Kajti

oni so otroci vsemogočnega zlatega teleta;
vsa zemlja je njihova:
od vzhoda do zahoda, severa in juga.
Pripovedovati znajo kratkočasneje kot knjige
in živahneje kot igralci.

O,

znajo igrati in priigrati!
In ko ti bodo segli v roke,
bodo vztrepetali v bolni radosti:
kajti še tako zavržen človek
vztrepeta, ko zagleda lilijo.
Z očmi te bodo objemali
in njihove ustnice, žejne tvojega telesa, se bodo tresle v
strašnem viharju;
toda njihovo govorjenje bo balzamsko in osvežujoče kot
vetri iz neznanih dežel.
In tebi bo dobro, ko te bodo božali vetri iz neznanih dežel!

Klavdija: Ne! Ne!

Valerij!

Ušla jim bom kot srna pred lovci,
skrila se bom v svoji spalnici, da me ne bo nihče več
videl...

Valerij: Toda čula jih boš skozi stene in ne bo ti do spanja.

Dvojna ujetnica, kako in kam boš zbežala.

Kajti:

tvoj dom ne bo več tvoj...

Klavdija: Ah!

Valerij: Vem za trojen beg iz takega doma.

Nekateri

odromajo v samotne votline v goščavah
in čakajo, kdaj se zamaknjencem odpre nebo.

Drugi

so kakor žive piščalke, pozavne ali svetiljniki,
ki so že pri rojstvu izstopili iz kroga zemljanov in,
kadar se povračajo med nje, so čudni tujci
svirajoči onstranske napeve.

Tretji

pa so oni, ki jim rože barvajo lica,
zarje roke,
ptice pa pripevajo utripanju njihovih las
in ti odhajajo iz očetove hiše na — poročno potovanje!

Klavdija: Čemu mi to pripoveduješ?

Valerij: Ker ti si izmed onih,
ki jim rože barvajo lica,
zarje roke
in ptice pripevajo utripanju njihovih las...

Klavdija: Jaz... jaz...

Valerij: ...in ti odhajajo na poročno potovanje. — —
(Oba molčita kot okamenela.)

Klavdija (se zdrzne): Čuj, ni zašumelo?

Valerij: Dà, zašumelo je.
Veter je zdrsnil mimo kostanjevih vej.

Klavdija: Ne, drugačen šum je bil. — —
Že zopet...
Si čul?...

Valerij: Ne, ne!
Zavesa se je zganila.

Klavdija: Ne pri oknu, temveč šum tik mene...
Zdaj — zdaj — —
prav rahli koraki...

Valerij: Dà — — nekdo stopa. — —
Ne, ne...

Klavdija: Valerij!!

Valerij: Ne boj se, saj sem jaz tu.

Klavdija: Ah,
tak hlad... kot da stopa — smrt — — —

Valerij (čez nekaj trenutkov): Morda je bila smrt...

Klavdija (krikne): Smrt! —
Tam!! —

• Valerij: Ne, ne, ničesar ni.
Le noč,
le gluha in brezmejna noč, prazna kot moja bodočnost!
— — — — —
Klavdija! (Stopi k njej in jo prime za roko, ostro ji zroč
v oči.)

• Klavdija (se zgane): Tvoja roka razodeva nemir kakor gnezdo
mojih lastovic, kadar se mu približa tujec.

Valerij: Toda tvoja roka je blazinasta kakor sen.
Pokrij z njo lastovice mojega srca.

Klavdija: Valerij!
Kaj ti je? (Se mu odmakne.)

Valerij: Odmikaš se mi!

Kaj sem zagrešil, da ravnaš z mano
kakor bogovi s Tantalom?

Klavdija: Ali nisem kakor zmirom?

Tu sedim in te poslušam zvesto kot v nekdanjih večerih.
Toda ti
nočeš ničesar več pripovedovati
in me vznemirjaš s plamenečimi raketami krikov.
Kaj ti je, Valerij?

Valerij (stopi par korakov nazaj in se ozre skozi okno. Govori

kot v snu): O,
deklica, deklica,
ki si mi nad črnimi obzorji življenja
razprostirala sanjska valovja svojih las,
ki si izpreminjala kamnita in trnjeva tla mojih cest
v svilene preproge, dehteče po cvetju vztočnih dežel!
Glej,
tu sem,
ki sem nate čakal štiri kot večnost dolga leta,
molčeč kot skala nad prepadi.
Hotel sem, da bi ti bilo moje srce kot roža, ki si jo vtakni
v lase,
moji možgani — blazina, ki bi na njej pokojno zasanjala,
moje kosti — piščalke, ki bi ti v vetru krožečih zvezda
zapele vseмирsko himno mojega hrepenenja.
Ti me ne vidiš, nikoli nisi videla
mene,
ki sem v duhovnem gledanju tebe
opravljal najvišje češčenje vesoljne lepote.
Videla si le brata!
Toda — —
Klavdija! Klavdija!

Klavdija: Valerij,

to nisi — ti!
Kateri tujec se je v tebi prebudil?
Nekoč sem te bila tako vesela,
zdaj pa,
ko odlagaš predme plašče,
ki so zakrivali tega tujca v tebi,
se zgrozevam ...

Valerij: O,

ni to tujec v meni —

to sem jaz, jaz sam!

Ali nocojšna noč mi je s tajno roko
odpečatila moje srce, da te je oškropilo
z rubinastim žarkovjem svojih hribov.

Tudi ti si bila nekoč

dete in si letala za metuljčki

in se z otroci igrala na tratah.

Takrat še nisi vedela,

zakaj so tvoje roke bele in mehke,

zakaj so tvoji lasje ko svila božajoči.

O,

tudi jaz sem mislil, da bom večno igrajoče se dete!

Ali si že opazovala kdaj rastoče drevo?

— — — — —

Klavdija,

daj mi roko! — (Jo prime za roko.)

Klavdija: Valerij,

bojim se te:

oči ti žare kot dva meča

in tvoje roke palijo.

Pusti me... ah... pusti me...

Valerij (odstopi): O,

Klavdija:

tudi ob tej uri še nisi izpregledala!

Joj mi!

Prej si mi rekla brat

in prijatelj

in tolažbe potrebni. (Pristopi k nji.)

A jaz sem bogat, bogat: (Kot v zamaknjenju.)

Jutranje nebo, ki se boči nad planinami,

je prepojeno z vzduhom morja, pristanišč in kopališč;

popoldansko nebo je nasičeno z zelenilom pokrajin

in z vonji rožmarina in rož;

večerna zarja pa je slika mojega krvavega

koprnenja po morju, pristaniščih, kopališčih, pokrajinah,

po rožmarinu in po rožah,

po Tebi, Tebi, Tebi!

O,

na vseh svojih daljnih potih sem se izpraševal,

ali vidiš,

Klavdija,
v tej vesoljni večerni roži na nebu moje rubinasto srce?

Nazivljem te lilijo
in to noč si vsa bela lilija.
Naj te pregrnem s pajčolanom svojih želja!
Zakaj si še vedno kot ona cvetka ob vodi,
ki se skriva sramežljivo pred solncem?

Prihajam k tebi
z besedami, ki sem jih imel ujete dolgo vrsto let,
nocoj pa so se razbila vrata molčanja
in zdaj sproščene vpijejo:
Ti si moja, moja, moja!
Ali ne čutiš, kako so se zveneče besede razprostrle v
dehtečo kopreno,

ki omamlja kot vztočne dišave?

Klavdija, Klavdija!

(Prisede k njej, jo vso prepoji z objemi in ona se mu kot
brez volje vrže v naročje.)

(Hipoma nastane šum vetra, luna se je skrila za oblake,
oba se zdrzneta, pav je kriknil v noč. Oba sta se zdr-
mila iz opojnih sanj; trudna in kot izpremenjena sta.
Klavdija vstane in hoče oditi.)

Valerij (jo pokliče): Klavdija!

(Klavdija molči in gleda v tla. Potem stopi k mizici in prižge
svečo. Iz vaze vzame rožo, ki jo razmišljena drobi na
lističe. Igra se s škrlatnimi listi, ki se ji izpod prstov vsi-
pajo na tla. Popravi si lase in vzdihne.)

Valerij (pristopi k njej): Klavdija,

glej, krvave liste ... v nemi bolesti padajo na tla.

Tvoje oči pa so ledeno mirne.

Čemu si prižgala svečo?

Klavdija (s čudno mirnim glasom): Ker je nastala temna noč. —

Valerij: Temna noč — —

temna noč vseokrog. — —

Na rdeči list si stopila in nisi vzdrhtela?

Klavdija (hladno): Ali si ti, vzdrhtel, ko si stopil na rožo ne-
kdanjih sanj?

Valerij (ona se mu umakne): Klavdija,

tudi v tebi se je nocoj prebudil tujec.

Tvoje živo rožnato krilo in svilen ogrinjalo lažeta,
ker ti odevata mramornato telo.

Klavdija (se zdrzne): Moje telo... telo!

Prvič slišim to besedo iz tvojih ust,
iz tvojih,
ki so doslej pele le zvezdne pesmi...

Valerij: ...le zvezdne pesmi, ki pa so bile prispodoba
za kipnost tvojega telesa!

Klavdija: Valerij!

To govore oni... oni... z žvenketajočim zlatom...

(Sama zase:) Joj meni:

kako sem bila srečna, dokler sem imela tebe — brata.

Brat — sveta beseda!

Dve duši, druga nad drugo sklonjeni in goreči,
osvobojajoči se spon časa in prostora,
prelivajoči se v molitev, ki izžareva na vse dobre
ljudi sveti plamen. — —

Joj meni:

nimam več brata!

Valerij: Klavdija! Ne plakaj!

Še sem tu — tvoj brat, tvoj brat, Klavdija! (Jo prime za
roko.)

Klavdija: O,

kako vroča je tvoja roka!

Valerij (drži njeno roko v svoji): Ker se je užgala ob dotiku
s tvojo,

ker oba goriva, goriva, goriva...

Klavdija: Nikar... Valerij... nikar...

Valerij (v naraščajoči strasti): Ne, ne,
nocoj je zagorela noč izpolnitve! (Jo objame.)

Donebesen kres,

blazen vihar,

rožnat in mavričen!

Klavdija, ti, ti!

Vsa moja, moja, moja.

Klavdija: Valerij...

usmili se me...

nikar...

Valerij...

ah...

o...

to je strašno — — —

Valerij... (Omahneta. Pritajeni kriki, vzkliki, vzdih.)

— — — — —

Klavdija (nenadoma plane kvišku): Proč!

Valerij (zakrili z rokami za njo): Ti, prelestna,

ti, bajna deklica,

Klavdija! (Skoči za njo, jo vjame pri klavirju, ki se zgane, da strune rezno zapoje. — Klavdija se brani, vaza z daturami pade na tla. Slednjič se mu ona iztrga in zbeži.)

Klavdija: Ne dotakni se me!

Valerij (ves drhteč): Ne ubijaj me, ne ubijaj me!

Klavdija (zapovedujoče): Ne dotakni se me!

Valerij (v onemogli razljučenosti): Ha!

Tvoja kri je zledenela od koščenih molitev.

(Ona ihti, sklonjena nad omarico za knjige.)

Ti stroga učiteljica,

samostanska sestra,

neuka in neizkušena,

dorasila med pobožnimi ženskami in deviškimi rožami!

Soha svetnice!

Žalna boginja na grobu!

(Začuje se drdranje voza. Oba prisluhneta. Voz se je ustavil. Oba začudena. Deklica hoče pogledati skozi okno, v tem hipu se od spodaj oglasi **mati**: «Klavdija!» — Oba sta vznemirjena, zmedena. Medtem je že vstopila v sobo mati.)

Mati: Torej sta me počakala!

Pridna stal!

Klavdija (čudno mirno): Ah, da: čakala sva.

Valerij (vzhičeno): Pozdravljeni!

Mati (vznemirjena): Klavdija!

Kaj ti je? — —

Valerij: Klavdija,

ne bodi žalostna,

ker se ti je vaza razbila. (Pokaže na steklene drobce na tleh.)

Mati: Zaradi vaze?

Klavdija: Da, razbita je, za večno, vaza, ki so v njej dehtele moje najdražje cvetlice.

Mati: Ne bodi žalostna,

drugo dobiš. — —

O,

tudi ti, Valerij, si kakor okamenel!

Valerij: Povejte, povejte,

vse veva, ne zakrivajte!

Mati: Kaj vesta?

Valerij: Povejte, povejte!

Klavdija (Valeriju): Kaj hočeš zvedeti?

Ravnokar sva zaznala za ločitev duše od telesa.

Mati (prestrašena): Ločitev... duše... od... telesa. Kaj govoriš??!

Valerij: Z mrtvaškimi domislicami sva se kockala.

Mati: Valerij! Klavdija!

Klavdija (mirno): Nisva se kockala z mrtvaškimi domislicami, ampak...

Valerij: Klavdija!

Ne govori, naj mati pove!

Klavdija: ... zaigrala sva kraljestvo zarje in mesečine,

kraljestvo zvokov in zvezd

in pravljič in polnočnega koprnjenja,

ki se je bočilo nad nama kot rimska cesta...

(Mati se čudi.)

Valerij: Ne čudite se,

spet sva preveč premišljevala.

kakor stari modrijani.

Povejte, povejte,

kajti

lok mojega pričakovanja je do skrajnosti napet.

Klavdija: Je že strt.

Valerij: Klavdija!

Mati: Bodita vesela z mano vred.

On je rešen!

Valerij (ves zavzet): On? On?

Mati: Da,

on, moj zet:

rešen je;

Čez nekaj dni odide iz bolnišnice ozdravljen.

Valerij: Ozdravljen?! — —

Pozdravljena,

ki ste razlili to blagovest

na osušeno polje najinih src.

Mati: Kako je ona srečna in — njeni otroci!

Ah, rešeni smo tudi mi. — —

Klavdija?!

Valerij: Klavdija, zakaj se ne raduješ z nami?

O, ali ne vidiš spet davne mesečine,

ali ne pošumevajo listi v gozdičku kot takrat,

ko so nama pošiljale zvezde pozdrave,
Klavdija?!

Vzklikaj v radosti!

Klavdija (kot kip): Zame ni radosti več.

Vaza je ubita!

Mati (očitajoče): Klavdija!

Klavdija: Zame ni radosti več,

Cveti so pohojeni!

Valerij: Natrgava jih še bolj svežih in dehtečih!

Klavdija: Nekoč jih nama ni bilo treba trgati,
kot metulji so prileteli na vrt najinih duš!

Ne, ni več radosti:

v tej sobi je bila nocoj smrt!

Mati: Klavdija! Klavdija! (Sveča ugaša, ugasne.)

Valerij: Jutri odpotujem v mesto.

Jutri ko bo dan!

Kajti mesečna noč se nagiba k zatonu!

(Klavdija ihti, Valerij stopi k njej in ji dá roko.)

Zbogom, Klavdija. (Odhaja k vratom.)

Mati (kot da je hipoma vse razumela): Moj Bog!

Vi-dva??!

(Klavdija razproste roke za odhajajočim Valerijem.)

Klavdija: Valerij, Valerij!

Ferdo Kozak:

Pesem.

Glej, večni boj, udano padanje v sladkost dozdevnih sreč,
srdit, polslep pogon za svojo pot,
odkar oko je zaslutilo tvojo silno luč.

Si res? A kdo si? Nisi?

In vendar včasih kakor kres

preseka plamen tvoj temo srca,

iz čaše zvrhane dero studenci radosti in sanj

in v razodetja glorio ves svet odet

mi proži tvoj obraz.

Drevo v teminah sem, razsekano od strel,

drevo na gori — trmast plod zemlje

in čim ostrejši žgo plamenov dirjajočih meči,

tem trše bode v noč okleščeno vejevje,

in strastnejše kriči v bohotno rast.